

Apuesta por una colección de textos clásicos del siglo XX

Carlos Martí Arís

Apuesta por una colección de textos clásicos del siglo XX

Discretament, amb prou feines sense fer enrenou, durant els darrers mesos ha vist la llum una nova col·lecció de llibres d'arquitectura. Es tracta de *Clàssics del segle XX de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona i Edicions UPC*. És un nom ambiciós per a una col·lecció, ja que insinua que els llibres que la componen, en ser clàssics, són, en certa manera, imprescindibles. I el cas és que els dos volums que s'han publicat fins ara així ho confirmen.

El més remarcable d'aquesta iniciativa és el fet que l'editor en sigui una escola d'arquitectura. Dins les publicacions generades institucionalment per les escoles, estem acostumats a trobar-hi dues categories d'objectes: o bé *catàlegs* que registren els esdeveniments "especials" que han tingut lloc a l'escenari de l'escola, com ara *prestigiosos* seminaris d'àmbit internacional o altres actes de caràcter protocol·lari, convertits en *obsequis* la missió dels quals es limita a sobrecarregar inútilment el pes dels equipatges de les autoritats o professors invitats; o bé quaderns d'*apuntes*, adreçats als estudiants, que serveixen per passar en net la informació que reben a les diverses assignatures i que solen acabar arraconats als prestatges, oblidats amb la mateixa rapidesa amb què s'oblida el contingut de les matèries pragmàticoburocràtiques que els alumnes van superant en la seva frenètica cursa per assolir el títol de grau universitari.

Ben al contrari, la col·lecció de llibres a la qual ens referim aspira a ser una eina bàsica per a la docència, en la mesura que el seu objectiu és proporcionar una dosi de coneixement genuí i universal, sense data de caducitat, posant al nostre abast, mitjançant noves i acurades edicions, textos d'autors consagrats que, per un o altre motiu, ja no es podien adquirir. Ni més ni menys. És així un indicatiu que la universitat pública manté encara alguns baluards del saber com a nuclis de resistència? No gosem pronunciar-nos-hi. Però a alguna esperança hem d'aferrar-nos.

La col·lecció, encara incipient, és formada de moment per dos llibres. Si cada llibre és un punt fix en l'espai del coneixement, amb dos punts n'hi ha prou per traçar una línia recta que englobi potencialment un nombre indefinit de possibles títols. Aquests dos punts fundadors són *El estilo del siglo XX*,

A commitment to a collection of classics from the 20th century

Discreetly, almost noiselessly, in recent months a new collection of books on architecture has appeared. It is titled *Clàssics del segle XX de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona i Edicions UPC*. It's an ambitious name for a collection, because it insinuates that the books that form it, being classics, are, to a certain extent, essential. And the truth is that the two published up to now confirm this.

The most striking thing about this initiative is that the publisher is a school of architecture. We are used to finding, inside publications generated on an institutional level by schools, two categories of objects: either *catalogues* which record "special" events that have taken place with the school as the stage, for example "prestigious" seminars of international scope or other events of a protocol type, converted into "gifts" whose mission is limited to uselessly overloading the weight of the baggage of the teachers or authorities invited; or alternatively *notebooks*, designed for students, which serve to write up the information they receive in different subjects and end up, generally, collecting dust on bookshelves, forgotten as quickly as the content of the pragmatic-bureaucratic subjects that students get through in the frenetic race to achieve their university degree.

In contrast, the collection of books to which we refer aspires to become a basic tool for teaching, insofar as its objective is to provide a dose of genuine and universal knowledge with no sell-by date, offering us, through new and careful editions, texts by established authors that, for one reason or another, can no longer be acquired. No more and no less. Is this a hint that public universities still maintain some cores of resistance as bastions of knowledge? We dare not state an opinion. But one has to cling on to some hope.

The collection, still incipient, is currently formed by two books. If each book is a fixed point in the space of knowledge, two points are sufficient to draw a straight line that potentially encompasses an indefinite number of possible titles. These two founding points are: *El estilo del siglo XX*, by Juan Eduardo Cirlot, and *Anti-Corbusier*, by Karel Teige.

Juan Eduardo Cirlot: *El estilo del siglo XX*; prólogo de Juan Navarro Baldeweg (Barcelona: UPC, 2008)

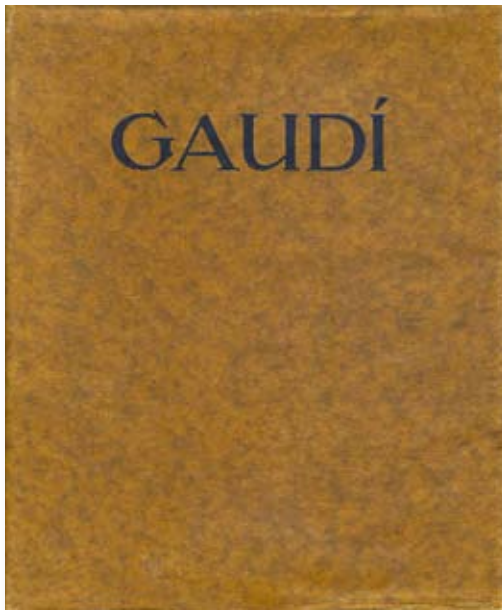
Karel Teige: *Anti-Corbusier: textos completos de la polémica Karel Teige-Le Corbusier*; edición, prólogo y notas de Enrique Granell (Barcelona: UPC, 2008)

Discretamente, sin apenas ruido, ha visto la luz en los últimos meses una nueva colección de libros de arquitectura. Se trata de *Clàssics del segle XX de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona i Edicions UPC*. Es éste un nombre ambicioso para una colección, porque insinúa que los libros que la componen, al ser clásicos, son, en cierta medida, imprescindibles. Y lo cierto es que los dos que hasta ahora se han editado así lo confirman.

Lo que más llama la atención de esta iniciativa es el hecho de que el editor sea una escuela de arquitectura. Estamos acostumbrados a encontrar, dentro de las publicaciones generadas institucionalmente por las escuelas, dos categorías de objetos: o bien *catálogos* que registran los eventos "especiales" que han tenido a la escuela por escenario, tales como "prestigiosos" seminarios de ámbito internacional u otros actos de carácter protocolario, convertidos en "obsequios" cuya misión se limita a sobrecargar inútilmente el peso de los equipajes de los profesores o autoridades invitados; o bien cuadernos de *apuntes*, destinados a los estudiantes, que sirven para poner en limpio la información que reciben en las diferentes asignaturas y que acaban, por regla general, arrinconados en las estanterías, olvidados con la misma rapidez con que se olvida el contenido de las materias pragmático-burocráticas que los alumnos van superando en su frenética carrera por alcanzar el título de grado universitario.

Por el contrario, la colección de libros a la que nos referimos aspira a ser una herramienta básica para la docencia, en la medida en que su objetivo es proporcionar una dosis de conocimiento genuino y universal, sin fecha de caducidad, poniendo a nuestro alcance, mediante nuevas y cuidadas ediciones, textos de autores consagrados que, por una u otra razón, ahora no se pueden adquirir. Nada más y nada menos. ¿Es esto un indicio de que la universidad pública mantiene todavía algunos núcleos de resistencia como baluartes del saber? No osamos pronunciarnos. Pero a alguna esperanza hay que aferrarse.

La colección, aún incipiente, está formada de momento por dos libros. Si cada libro es un punto fijo en el espacio del conocimiento, dos puntos son suficientes para trazar una línea recta que englobe potencialmente un

de Juan Eduardo Cirlot, i *Anti-Corbusier*, de Karel Teige.

Juan Eduardo Cirlot (Barcelona, 1916-1973) va ser coetani d'arquitectes com ara Sostres o De la Sota. Poeta i crític d'art, dotat d'una gran finesa intel·lectual i una capacitat sorprenent per desvetllar els punts de contacte entre les més variades manifestacions del quefer humà (art i ciència, esport i moda, disseny i fotografia, ball i escenografia) tot englobant-les sota un denominador comú que defineix com *estil*, l'arquitectura ocupa un lloc central en les seves reflexions, que sempre es veuen desbordades per la tendència de l'autor a transgredir les fronteres entre disciplines. Un exemple memorable en són els seus assaigs sobre Gaudí, l'obra del qual aconsegueix explicar com una anticipació d'alguns procediments propis de l'avantguarda moderna i, en especial, com un precursor del surrealisme.

El camp d'indagació de Cirlot és la vida moderna en tota la seva extensió. Per ser explicat, aquest espai mental requereix el concurs simultani de la història i la filosofia. Cirlot aconsegueix afrontar aquest repte des de les coordenades de l'Espanya del començament dels anys cinquanta, que semblen les menys propícies possibles. El fet que, malgrat tot, Cirlot assolís els seus objectius crítics, només li reportaria una profunda solitud intel·lectual i l'enveja de molts. És per això que el rescat que es fa ara d'aquest llibre, publicat en edició facsímil, té un significat i un valor especials.

L'altre autor que ens proposa la col·lecció de clàssics és Karel Teige (Praga, 1900-1950), una de les figures clau de l'avantguarda europea del període d'entreguerres. Moltes de les coses que hem dit sobre Cirlot les podríem repetir a propòsit de Teige. Mentre que Cirlot, però, parla des de la perifèria geogràfica de la revolució cultural en curs, Teige ho fa des del seu mateix epicentre. En l'obra de Teige és el discurs el que adopta una posició "excèntrica", extrema. El resultat, a títol personal, és si fa no fa el mateix per a tots dos autors: incomprensió o fins i tot menyspreu. L'inconformisme de Teige el duqué a aliar-se, cap al final dels anys vint, amb la *Neue Sachlichkeit*, i una dècada més tard amb el surrealisme, de manera que va esdevenir una mena d'*enfant terrible* de l'art

Juan Eduardo Cirlot (Barcelona, 1916-1973) was a contemporary of such architects as Sostres and De la Sota. A poet and art critic, endowed with great intellectual finesse and a surprising ability to reveal points of contact between the most varied manifestations of human activity (art and science, sports and fashion, design and photography, dance and scenography), bringing them together under a common denominator he defines as *style*. Architecture occupies a central place in his reflections, which are always overcome by the author's tendency to transgress the frontiers between disciplines. A memorable example of this is given in his essays on Gaudí, whose work he manages to explain as an anticipation of procedures typical of the modern avant-garde and, especially, as a precursor of surrealism.

Cirlot's field of research is modern life in all its extension, the mental space required to explain the simultaneous concurrence of history and philosophy. Cirlot manages to tackle this challenge from the coordinates of early 1950s Spain, which would seem the least favourable possible. The fact that, despite everything, Cirlot reached his critical objectives, would only bring him deep intellectual solitude and the envy of many. For that reason, this current rescue of his book, published in facsimile edition, has a special value and meaning.

The following author is proposed to us by this collection of classics is Karel Teige (Prague, 1900-1950), one of the key figures of the European avant-garde between the wars. Many of the things we have said about Cirlot could be repeated with regard to Teige. But while Cirlot talks from the geographical periphery of the cultural revolution underway, Teige does so from its very epicentre. In Teige it is the discourse that adopts an extreme "eccentric" position. The result, on a personal level, ends up being the same for both authors: incomprehension, or even disdain. Teige's non-conformism led him to ally himself in the late 1920s with the *Neue Sachlichkeit*, and a decade later with surrealism, and he became a kind of *enfant terrible* of avant-garde art, always travelling along its riskier margins.

The *Anti-Corbusier* was a Teige project that never came to exist as a book. It was

número indefinido de posibles títulos. Esos dos puntos fundadores son *El estilo del siglo XX*, de Juan Eduardo Cirlot, y *Anti-Corbusier*, de Karel Teige.

Juan Eduardo Cirlot (Barcelona, 1916-1973) fue coetáneo de arquitectos tales como Sostres o De la Sota. Poeta y crítico de arte, dotado de gran finura intelectual y una sorprendente capacidad para desvelar los puntos de contacto entre las más variadas manifestaciones del quehacer humano (arte y ciencia, deporte y moda, diseño y fotografía, baile y escenografía) englobándolas bajo un denominador común al que define como *estilo*. La arquitectura ocupa un lugar central en sus reflexiones, que siempre se ven desbordadas por la tendencia del autor a transgredir las fronteras entre disciplinas. Un ejemplo memorable de esto son sus ensayos sobre Gaudí, cuya obra logra explicar como una anticipación de algunos procedimientos propios de la vanguardia moderna y, en especial, como un precursor del surrealismo.

El campo de indagación de Cirlot es la vida moderna en toda su extensión, espacio mental que requiere para ser explicado el concurso simultáneo de la historia y la filosofía. Cirlot logra afrontar ese desafío desde las coordenadas de la España de principios de los años cincuenta, que parecen las menos propicias posibles. El hecho de que, a pesar de todo, Cirlot alcanzase sus objetivos críticos, sólo habría de reportarle una profunda soledad intelectual y la envidia de muchos. Por ello, el rescate que ahora se hace de este libro, publicado en edición facsímil, tiene un especial valor y significado.

El siguiente autor que la colección de clásicos nos propone es Karel Teige (Praga, 1900-1950), una de las figuras clave de la vanguardia europea de entreguerras. Muchas de las cosas que hemos dicho sobre Cirlot podrían repetirse a propósito de Teige. Pero mientras Cirlot habla desde la periferia geográfica de la revolución cultural en curso, Teige lo hace desde su mismo epicentro. En Teige es el discurso el que adopta una posición "excéntrica", extrema. El resultado, a título personal, viene a ser el mismo para ambos autores: incomprensión o incluso menosprecio. El inconformismo de Teige le llevó a aliarse hacia finales de los años veinte con la *Neue Sachlichkeit*, y una dècada más tarde con el surrealismo,

d'avantguarda, ja que sempre va transitar pels seus marges més arriscats.

L'*Anti-Corbusier* era un projecte de Teige que mai no va arribar a existir com a llibre. Havia de desenvolupar les idees que es van suscitar durant el debat entre Teige i Le Corbusier al llarg de la dècada decisiva que va del 1922 al 1932, anys en els quals tots dos van mantenir obertes les comunicacions per bescanviar tota mena d'opinions, que van des de la lloança fins al desacord manifest. Enrique Granell, que ha tingut cura de l'edició, divideix els articles de Teige sobre el mestre suís en dos blocs titulats "Le Corbusier" i "Anti-Corbusier". El punt d'inflexió és l'any 1929, en què arrenca l'ofensiva de Teige contra el projecte del Mundaneum de Le Corbusier per a Ginebra i, en general, contra el deix *acadèmic* i *classicista* que el grup que encapçalava creu que ha arrelat en el pensament lecorbusierianà.

Enrique Granell ha escrit un pròleg exemplar per l'arrecplec que ens ofereix de dades i informacions valuoses. Tot plegat ens permet situar amb nitidesa la singular figura de Karel Teige en el context d'aquest nucli de la cultura centreeuropea en què es mou, durant els anys decisius en què Europa viu una treva incerta entre els dos devastadors conflictes bèl·lics que la deixaran exhausta i esquarterada.

Veiem, doncs, que hi ha una sèrie de profundes semblances entre els dos llibres que han estat escollits per iniciar la col·lecció *Clàssics del segle XX*, si bé després els continguts específics de cada volum imposen la més absoluta diversitat de tractaments i expressions. Resulta interessant, per exemple, constatar l'optimisme que traspua el treball de Cirlot, sorgit en un context tan fúnebre com la Barcelona dels anys cinquanta, quan el comparem amb els accents tràgics que treuen el cap entre línies en el discurs de Teige, fruit de les turbulències però també dels estímuls i de la vivacitat de la Praga dels anys vint.

Per acabar, em permeto una consideració de to domèstic. Els dos darrers directors de l'ETSAB, els professors Jaume Sanmartí i Ferran Sagarra, han tingut la lucidesa suficient per comprendre que la iniciativa d'aquesta col·lecció, nascuda durant el mandat del

supposed to develop the ideas that arose during the Teige / Le Corbusier debate throughout the decisive decade between 1922 and 1932, years in which both maintained their communications open to exchange all kinds of opinions that range from praise to manifest disagreement. Enrique Granell, in charge of editing, divides Teige's articles on the Swiss maestro into two blocks titled "Le Corbusier" and "Anti-Corbusier". The turning point was in 1929, when Teige launched his offensive against Le Corbusier's Mundaneum for Geneva and, in general, against the "academic" and "classicist" bad taste that the group led by him believes it finds rooted deep within Le Corbusier's thinking.

Enrique Granell has written a prologue that is exemplary in its compilation of valuable data and information that it provides. All this allows the singular figure of Karel Teige to be situated in the context of that core of Central European culture within which it moved, during those decisive years in which Europe lived through an uncertain truce between the two devastating war conflicts that would leave it butchered and exhausted.

We can see, then, that there are a series of strong similarities between the two books chosen to start off the *Clàssics del segle XX* collection, however much the specific contents of each volume then impose the most absolute diversity of treatments and expressions. It is interesting, for example, to see the optimism emanating from the Cirlot's work, which emerged in such a funereal context as that of 1950s Barcelona, when we compare it with the tragic accents that can be glimpsed between the lines of Teige's discourse, the result of the turbulence but also the stimuli and vivacity of 1920s Prague.

To finish, I am allowing myself a consideration of a domestic nature. The last two heads of the ETSAB, professors Jaume Sanmartí and Ferran Sagarra, have had the sufficient lucidity to understand that the initiative of this collection, born during the former's term as head, was sufficiently important as to see it on a broader time scale than that of the cycles of institutional power. Moreover, for those of us who have experienced the collection's gestation

convirtiéndose así en una especie de *enfant terrible* del arte de vanguardia, transitando siempre por sus márgenes más arriesgados.

El *Anti-Corbusier* era un projecte de Teige que no llegó a existir nunca como libro. Debía desarrollar las ideas que se suscitaron durante el debate Teige / Le Corbusier a lo largo de la dècada decisiva que va de 1922 a 1932, años en los que ambos mantuvieron abiertas sus comunicaciones para cruzarse toda clase de opiniones que van desde la alabanza hasta el desacuerdo manifiesto. Enrique Granell, que se ha encargado de la edición, divide los artículos de Teige sobre el maestro suizo en dos bloques titulados "Le Corbusier" y "Anti-Corbusier". El punto de inflexión se sitúa en el año 1929, en que arranca la ofensiva de Teige contra el proyecto del Mundaneum de Le Corbusier para Ginebra y, en general, contra los resabios "académicos" y "clasicistas" que el grupo liderado por él considera arraigado en el pensamiento lecorbusieriano.

Enrique Granell ha escrito un prólogo ejemplar por el acopio de valiosos datos e informaciones que nos proporciona. Todo ello permite situar con nitidez la singular figura de Karel Teige en el contexto de ese núcleo de la cultura centroeuropea en la que él se mueve, durante esos años decisivos en que Europa vive una tregua incierta entre los dos devastadores conflictos bélicos que van a dejarla descuartizada y exhausta.

Vemos, pues, que hay una serie de profundas similitudes entre los dos libros que han sido escogidos para iniciar la colección *Clàssics del segle XX*, por más que luego los contenidos específicos de cada volumen impongan la más absoluta diversidad de tratamientos y expresiones. Resulta interesante, por ejemplo, constatar el optimismo que desprende el trabajo de Cirlot, surgido en un contexto tan fúnebre como la Barcelona de los años cincuenta, cuando lo comparamos con los acentos trágicos que asoman entre líneas en el discurso de Teige, fruto de las turbulencias pero también de los estímulos y de la vivacidad de la Praga de los años veinte.

Para acabar me permito una consideración de tono domèstic. Los dos últimos directores de la ETSAB, los profesores Jaume Sanmartí y Ferran Sagarra, han tenido la suficiente lucidez para comprender que la iniciativa de

primer, era prou important per veure-la a una escala temporal més àmplia que la dels cicles del poder institucional. D'altra banda, per als qui hem viscut de prop el procés de gestació de la col·lecció, no és cap secret el paper decisiu que les aportacions d'Enrique Granell han tingut perquè reeixís.

Així, doncs, i tenint en compte que la col·lecció encara no té director, per què no assignar aquesta responsabilitat, sense embuts, a Enrique Granell? Granell és un professor que estima els llibres i que sap transmetre aquest sentiment als estudiants. El seu nomenament seria la millor garantia per assegurar la continuïtat d'aquesta valuosa iniciativa, més enllà de les circumstàncies canviants i la precarietat amb què la universitat viu el dia a dia. ♦

Carlos Martí Arís

Traducido por Jordi Palou

process at close quarters, the decisive role played by Enrique Granell's contributions in its success have not been hidden.

Thus, given that the collection still lacks a director, why not, without further ado, appoint Enrique Granell to this position? Granell is a teacher with a genuine love of books and he knows how to transmit this sentiment to his students. What greater guarantee than appointing him to ensure the continuity of this valuable initiative, beyond the precariously changing circumstances with which the university lives day to day. ♦

Carlos Martí Arís

Translated by Debbie Smirthwaite

esta colecció, nacida durante el mandato del primero, era lo suficientemente importante como para verla a una escala temporal más amplia que la de los ciclos del poder institucional. Por otra parte, a quienes hemos vivido de cerca el proceso de gestación de la colección, no se nos oculta el papel decisivo que las aportaciones de Enrique Granell han desempeñado en el éxito de ésta.

Así pues, habida cuenta de que la colección carece todavía de director, ¿por qué no nombrar, sin más rodeos, a Enrique Granell responsable de esta tarea? Granell es un profesor que ama los libros y sabe transmitir ese sentimiento a los estudiantes. Qué mayor garantía que su nombramiento para asegurar la continuidad de esta valiosa iniciativa, más allá de las circunstancias cambiantes y la precariedad con que la universidad vive su día a día. ♦

Carlos Martí Arís